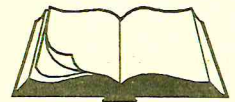

מִיָּם הַיָּם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ה')

גליון 276

דיני חנוכה

כסלו תשע"ו

החלבות נפרדו ע"י הדב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – דב ביהכ"נ "דברי שיר" ב"ב

לע"נ חמותי

מרת חיה בת ר' שמשון וינקלר ע"ה,
נלב"ע י"ב באייר תשע"ה

לימוד הלכות חנוכה

◀ מצוה ללמוד בחנוכה הלכות חנוכה ועניני היום מדין הלכות חג בחג, כמו לענין פורים שיש ללמוד הלכות פורים בפורים (כשחל בשבת כמבואר בגמרא מגילה ד', ועי' משנ"ב סי' תרפ"ח ס"ק ט"ז, "פני יהושע" מגילה שם, ושו"ת "שלמת חיים" סי' פ"ז).

הדלקה ע"י שליח

◀ **שאלה:** מי שלא יכול להיות בביתו וממנה שליח באותו יום להדליק במקומו, איזה ברכה יברך השליח?

תשובה: אבן שהשליח עושה מעשה המצוה הוא יברך ברכת "להדליק", אבל ברכת "שעשה נסים" יכול לברך בעצמו במקום שנמצא כשרואה נרות של אחרים (עי' משנ"ב סי' תרע"ט ס"ק א').

עניית אמן על חברו

◀ **שאלה:** לאחר שהדליק נר ראשון, האם יכול לענות אמן על ברכת חברו לפני שגומר להדליק את שאר הנרות?

תשובה: עצם ברכת ההדלקה הולך על כל הנרות, ומה"ט פסק המשנ"ב (תרע"ו ד') בשם הגר"ע זצ"ל שאם קודם שהדליק כולן נזכר שעדיין לא יברך יש לו לברך כל הברכות, ע"כ. בכל זאת זהו רק מצות הידור בעלמא אבל עיקר המצוה כבר יצא בנר הראשון, ובודאי יכול לענות אמן (הגר"נ קרליץ שליט"א). ומה"ט נמי מבואר במשנ"ב (שם ס"ק ה') שאפשר לומר "הנרות הללו" מיד אחר הדלקת נר הראשון כיון שבזה גמר כל המצוה, ע"כ. ולא דמי להא דמבואר בהל' שופר (סי' תקצ"ב ס"ק י"ח) שאין לומר הי"ה רצון" כל זמן שלא גמר שלושים קולות, משום דהתם כל זמן שלא גמר השלושים קולות עדיין לא קיים עיקר המצוה כיון שאנו מסופקין מה הן התקיעות מדאורייתא.

ברכת הרואה

◀ **שאלה:** איתא בשו"ע (סי' תרע"ו ג'), מי שלא מדליק נרות חנוכה, ואין מדליקין עליו, יברך ברכת הרואה, עד מתי אפשר לברך?

תשובה: מסתבר שכל זמן שיש עליו שם נר מצוה יכול לברך עליו, ולפי"ז מכיון שמבואר בשו"ע (סי' תרע"ב ב') שלאחר חצי שעה מותר להשתמש לאורה, אם כן, כבר נעשה נר של חול וא"י לברך עליו. אולם בימינו, אנשים מסתובבים ברחוב עד שעה מאוחרת, ונחשב שלא כלה רגל מן השוק, ויכול עדיין להדליק נרות, (וכמבואר באחרונים), כמו כן כל זמן שהנר דולק תוך הזמן הזה, יש עליו שם נר מצוה, ואפשר לברך עליו ברכת הרואה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

קטן שהגדיל

◀ קטן שהגדיל בימי חנוכה, יכול להדליק בשקיעת החמה מיד ואינו צריך לחכות עד צאת הכוכבים (לאילו שנוהגין להדליק מיד בשקה"ח), היות דבין השמשות הוא ספק לילה. ועוד שהרי מבואר בשו"ע (סי' תרע"ה סעיף ג'), דיש סוברים שקטן שהגיע לחינוך יכול להדליק עבור גדול (הגר"י"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

הדלקה בזמן ע"י אשה

◀ **שאלה:** כאשר הבעל בעבודה ולא יכול להגיע הביתה בזמן ההדלקה, האם האשה תדליק הנרות בזמן, ותוציאו או שתחכה עד שיבוא בעלה (והוא עדיין תוך זמן שלא תכלה רגל מן השוק) והוא ידליק?

תשובה: מסתבר שיעשו המצוה ביחד, שאין האשה מרוצה להדליק לבד, ולכן עדיף שידליק הבעל כשיגיע לביתו ויוציא את אשתו (הגר"נ קרליץ שליט"א), והוסיף בזה הגר"א"ל שטיינמן שליט"א שכעין זה איתא בגמרא (ברכות נ"א:): ילתה אשת רב נחמן מכיון שלא נתנו לה כוס של ברכה, שברה ארבע מאות חביות יין, ע"י שם. הרי שזהו רצון האשה להשתתף עם בעלה בקיום המצוות!

חברותא או הדלקה

◀ ואמר הגר"א"ל שטיינמן שליט"א, שכמו כן יחיד שלומד מחוץ לעירו, ואם ע"י שיחזור לביתו בזמן להדליק נרות, יפסיד לימוד של אחה"צ, ולא יכול לקבוע שם חברותא ללמוד, יכול להישאר בכולל

אח"צ וכשיחזור לביתו מאוחר יותר ידליק, ובתנאי שעדיין לא כלה שם רגל מן השוק.

בחור הישן בביתו

◀ בחור הישן בבית חוריו, וביום לומד בישיבה ואוכל שם, מקום ההדלקה הוא בבית חוריו, כיון דמקום האכילה בישיבה הוא מקום כללי, ולכן בית חוריו נחשב לעיקר דירתו, ועכ"פ לכתחילה יש להזדר גם לאכול בבית ההורים סעודה אחת של פת (הגר"נ קרליץ שליט"א). ויש סוברים שאם גורם לו ביטול תורה יכול להדליק בישיבה, דגם זה נחשב לו כקביעות, כיון שגם אוכל וגם נמצא שם כל היום (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ז סי' מ"ח, קובץ "מבקשי תורה" בשם הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל, וע"ע "שבט הלוי" ח"ג סי' פ"ג, וכן מובא בשם הגר"י"ש אלישיב זצ"ל).

וכל זה אם הישיבה היא באותה עיר, אבל היוצא ללמוד בעיר אחרת לכל היום (כגון מבני ברק לפתח תקוה), בודאי נחשב קביעותו בעיר לימודיו, וידליק שם בחדר אוכל (הגר"נ קרליץ שליט"א).

חתן בליל חופתו

◀ חתן המתחתן בחנוכה, והחופה תיערך לאחר צאת הכוכבים, ידליק נר חנוכה בבית חוריו או בבית שנמצא בו, מאחר שבזמן חובת ההדלקה טרם עקר דירתו, ורק בלילה יקבע מקומו בביתו החדש (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

והעצה הטובה יותר היא אם יכול שילך לדירתו החדשה מבעוד יום ויקבע מקומו ע"י שיאכל שם וכד', וידליק שם נרות חנוכה (הגר"נ קרליץ שליט"א). אם החופה תהיה לפני השקיעה, צריך להדליק בדירתו החדשה (הגר"י"ש אלישיב זצ"ל).

הדלקת נרות בימי השבעה

◀ **שאלה:** אָבֵל היושב שבעה כל היום עם שאר האבלים, וחוזר לביתו רק באחת עשרה בלילה, היכן ידליק נרות חנוכה?

תשובה: יש סוברים שכיון שהוא שם כל היום, ואסור לו לצאת משם, ידליק במקום שיושב, ובביתו יעשה שליח להדליק בלי ברכה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

יש סוברים שבשעת הדלקה ילך לביתו וידליק, וכמבואר ברמ"א (יו"ד סי' שצ"ג סעיף ב') שלצורך גדול מותר לצאת (וכן משמע בש"ך שם ס"ק ג') שלצורך מצוה שחייב בה מותר לצאת).

פחות מכ' אמה לרחוב הסמוך

◀ **שאלה:** אדם גר למעלה מכ' אמה, מהרחוב הסמוך לביתו אבל ממול במרחק לא רב במעלה ההר הגובה פחות מכ' אמה (כמו שמצוי בקרית ספר), האם אפשר להדליק בחלון הסמוך לאותו הרחוב?

תשובה: כיון שהרחוב הוא במרחק שאפשר לראות משם את הנרות, ומשם הוא גבוה פחות מכ' אמה, שפיר נחשב שמדליק בתוך כ' אמה, ויכול לכתחילה להדליק בחלון הסמוך (הגר"נ קרליץ שליט"א, וע"ע "שבט הלוי" ח"ד סי' ס"ה).

פירסומי ניסא לרשות היחיד

◀ **שאלה:** אם יש רשות לאנשים לעבור דרך רשות היחיד, האם יכול להדליק בחלון כנגד אותה הדרך, או צריך פירסומי ניסא דוקא לרשות הרבים?

תשובה: בכל מקום שיש רשות לאנשים לעבור, יש בזה משום פירסומי ניסא, ולא צריך דוקא רשות הרבים (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הדלקת נרות למעלה מעשרים

◀ **שאלה:** הדליק נרות שעווה למעלה מעשרים, ולאחר רבע שעה נשרף השעווה ודולק למטה מעשרים, האם יצא יד"ח נרות חנוכה, כיון דסו"ס מחמתו (אשו משום חציו) דולק למטה מעשרים אמה?

תשובה: כיון שקי"ל הדלקה עושה מצוה, ואז היה למעלה מעשרים לא יצא יד"ח, ואע"פ שלענין נזיקין חייב משום אדם המזיק אין זה שייך לדיני חנוכה (הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכן משמע בשעה"צ סי' תרע"א ס"ק ל"ג).

הפרדה בין הנרות

◀ המדליק בכוסית אינו צריך הפרדה של אצבע בין כוסית לכוסית, אבל המדליק בנרות צריך הפרדה של אצבע (משנ"ב סי' תרע"א ס"ק ט"ז).

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח כל ימות השבוע (א' - ו') : בבוקר בין השעות 09:00 - 09:30. אחה"צ (א' - ה') בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

03-6194741

תחנת רחוב

בין

טפטוף שמן מלמעלה

שאלה: האם מותר לתת שמן למעלה בכוסית קטנה מעל הנרות על מנת שיטפטף משם שמן על גבי הפתילה למטה (וכעין המשנה שבת פ"ב, שנותן שמן בשפופרת של ביצה ומטפטף על גבי הנר, ע"י שם), או שמא מכיון שלמטה אין שיעור שמן של חצי שעה לא יצא?
תשובה: מן הסתם זה נחשב שיש שיעור שמן ומעיקר הדין יצא, ובכל זאת אין זה כבוד המצוה להדליק בצורה כזו (הגר"ח קניבסקי שליטי"א).

חנוכה של זכוכית

שאלה: קניתי כוסות של זכוכית עבור החנוכה, האם חייבים לטובלם לפני השימוש?
תשובה: כלי זכוכית המיועדים להדלקה אין שום חיוב לטובלם, דרך כלי סעודה צריכים טבילה. (ועי' ספר "נטעי גבריאל" סי' כ"ג, שמביא דיש מפוסקי זמנינו דאסור לכתחילה להדליק בהם עד שיטבילם משום הקריבתו נא לפתחך. וכתב על זה שאין לנו לבדות מלבנו חומרות חדשות).

שמן שביעית לנר חנוכה

שאלה: האם מותר להשתמש בשמן של שביעית לנרות חנוכה?
תשובה: כתב הרמב"ם (הלי שמיטה ויובל פרק ה' ה"ה) מדליק את הנר בשמן שביעית, ע"י שם. וכל זה בנרות שבת או חול, כיון שנעשו להאיר מותר, אבל אין להדליק נרות חנוכה בשמן שביעית כיון שאסור להשתמש לאורה (רידב"ז פרק ה' ה"ה ט"ו, תשי"אמרי יוס"ר ח"א סי' ק', ו"תורת הארץ" פ"ה אות מ"ז).

ויש שהעיר שיהי' הרבה ראשונים סברי שדוקא תשמיש בקרוב לנר אסור, אבל בנהנה ממנו מרחוק לא גזרו, ואפילו להב"ח שחולק וסובר שגם זה אסור, ולזה נוטה המג"א, מ"מ הרבה פוסקים מתירים לצורך תשמיש לשם מצוה, וכן ב"שערי תשובה" (סי' תרע"ג) כתב שעצם הנאה שהוא יושב באור ולא בחושך בלא"ה מותר. וא"כ יש כאן הנאה וביעורו שוה, ומ"מ למעשה גדולי ההוראה החמירו בזה (שו"ת "שבט הלוי" ח"א תשי"קפ"ד, ספר "חוט שני" עמ' רל"ח) ויש שהורו בזה להקל משום שמותר ללמוד לאור שמן של שביעית הגם שמצוות לאו להנאה ניתנו, כיון דסו"ס יש בו צורך הי"י להדליק שמן שביעית לצורך נר חנוכה זהו נחשב צורך ("מנחת שלמה" ח"א סי' מ"ב, ועיי' "דרך אמונה" ס' ב"ביאור ההלכה" שכתב להעיר עליו).

וי"א שאפילו בדיעבד אם הדליק בשמן של שביעית לא יצא ידי"ח (הגר"ח קניבסקי שליטי"א).

ולכן מי שנוהג קדושת שביעית ביבול נכרי ומתאכסן אצל בעה"ב שאינו נוהג קדושת שביעית ומדליק עם שמן של יבול נכרי, לא יוכל האורה להשתתף עם בעה"ב אלא ידליק בנפרד (הגר"ח קניבסקי שליטי"א).

ברכת הוראה בשמן נכרי

שאלה: מי שנוהג קדושת שביעית ביבול נכרי ורואה נרות שהודלקו עם שמן של יבול נכרי, האם יכול לברך עליו ברכת הוראה?
תשובה: אסור לברך עליו (הגר"ח קניבסקי שליטי"א).

נר ראשון הדליק נר שני

שאלה: הדליק נר אחד, ומחמת חוס הנר הראשון נדלק נר שני, האם קיים בזה הידור של מוסף והולך, ונחשב שהוא הדליק את שני הנרות?
תשובה: לא יצא מצות הידור כיון שאין זה מונח בהדלקתו, לא קיים מצות חנוכה (הגר"ח קניבסקי שליטי"א).

לצאת מאביו או להדליק בעצמו

שאלה: בליל חמישי יש רק שמונה נרות, והאבא מדליק מהם חמש נרות, האם הבן (לבני אשכנז) יצא עם הדלקת אביו כדי לקיים הידור של חמש נרות ולא יהיה לו הידור להדליק בעצמו, או עדיף שידליק בעצמו ולא יוכל להדליק חמש נרות?
תשובה: מסתבר שיצא עם הדלקת אביו, ועיי' יהיה לשניהם הידור של "מוסיף והולך" להדליק חמש נרות (הגר"ח קניבסקי שליטי"א).

סופגניות

רבים נוהגים לאכול סופגניות בחנוכה, ומכיון שעושין אותן על ידי בלילה עבה (בצק עבה), ואח"כ מטגנין אותן בהרבה שמן, יש להתמיר ולהפריש מהן חלה בלא ברכה (עיי' שו"ע יו"ד סי' שכ"ט סי"ג ובש"ך סק"ד).

ברכת "מאורי האש" על נרות חנוכה

שאלה: במוצש"ק חנוכה הדליק נרות חנוכה, ואח"כ הבדיל (עיי' משנ"ב סי' תרפ"א סי"ק ג' דעביד כמר עביד וכו'), ובידך ברכת "מאורי האש" על נר חנוכה שעמד לידו (ולא היה שם נר שמש), האם יצא ידי"ח?
יסוד השאלה הוא שלכתחילה בוודאי אסור לברך ברכת "מאורי האש" על נר חנוכה, כיון שאסור להשתמש לאורה (וכמש"כ השו"ע סי' תרפ"א א), אבל האם בדיעבד יצא ידי"ח בזה או לא.

תשובה: ברכת "מאורי האש" אפשר לברך אפסר לאו לא. מאורה וכמבואר בשו"ע (סי' רח"צ סעיף י"ז), לענין אור של כבשן, וכן (שם

סעיף י"ט) לענין נר בית הכנסת שעשוי לכבוד, עיי' שם. וא"כ נר חנוכה שאסור להשתמש לאורו, אי אפשר לברך. השעה"צ (סי"ק י"ב) כתב בשם הפמ"ג (א"י א"י סי"ק ז'), שבוה גם בדיעבד לא יצא, וצריך לחזור ולברך.

לפי"ז בנד"ד יצטרך לחזור ולברך ברכת "מאורי האש" על נר אחר. וגם זה נחשב להפסק בין "בורא פרי הגפן" לשתית היין, וכמש"כ ה"ביאור הלכה" (סעיף ה' ד"ה אין מברכין) בשם "חידושי רע"א", עיי' שם. נמצא שצריך לחזור ולברך ברכת "בורא פרי הגפן".

(ויש להעיר שה"חפץ חיים" בשעה"צ מעתיק את הפמ"ג שבדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולברך, ועיי' פמ"ג שם שסיים בצ"ע, ועכ"פ מדברי ה"חפץ חיים" משמע שבדיעבד לא יצא).

ר"ח שחל בחנוכה

ר"ח טבת בחנוכה ביום חול, מוציאים ב' ספרים וקורין בראשון שלוש בשל ר"ח, ובשני קורא אחד בשל חנוכה (שו"ע תרפ"ד ג').

אם טעה וקרא ד' עולים ברי"ח, אם לא הוציאו ספר שני אין צריך לקרוא של חנוכה כלל, דראש חודש הוא העיקר ואין משגיחין בחנוכה, ואם הוציאו ספר שני יקראו 'חמישי' בשל חנוכה (שו"ע שם, ומשנ"ב סי"ק י"ד).

אם לפני שעלה הרביעי נזכר בטעותו שקרא לעולה שלישי עד "ובראשי חדשיכם", יש סוברים שיש לקרוא בספר ראשון לרביעי "ובראשי חדשיכם", ובספר שני לחמישי בחנוכה. ויש סוברים שגם בזה יקרא בספר שני רביעי בשל ר"ח, ולא בחנוכה כלל (ואין בזה בזיון לספר שני כיון שקראו בו ר"ח).

אם טעה והתחיל קודם בקריאת חנוכה, אם עדיין לא התחיל הברכה ייקח הספר האחר לר"ח, או יגללו ספר זה, אבל אם כבר התחיל העולה לומר "ברוך אתה ד..." קורא לכהן בשל חנוכה, ואח"כ יקראו אחרים בשל ר"ח (משנ"ב סי"ק י"ז, ו"ביאור הלכה" ודלא כרמ"א שם).

אם טעו והתחילו לקרוא שנים בשל חנוכה (כמו בכל יום), ואח"כ נזכרו שהיה צריך לקרוא ר"ח תחילה, מסתבר שיקראו אח"כ רק שנים לקריאה של ר"ח ("ישולחן שלמה" סי' ה').

שכח "רצה", "יעלה ויבא", "על הנסים" בברכת המזון

שכח "רצה" בברכת המזון בשבת בשתי סעודות ראשונות, ונזכר לאחר שהתחיל ברכה רביעית, צריך לחזור לתחילת ברכת המזון (שו"ע סי' קפ"ח ו').

שכח "יעלה ויבא" בראש חודש, ונזכר לאחר שהתחיל ברכה רביעית אינו חוזר, כיון שאין חיוב לאכול פת (שם סי' ז').

שכח "יעל הנסים" בברכת המזון וגמר ברכה ב' אינו חוזר ומברך.

בר"ח שחל בשבת, אמר "רצה" ולא אמר "יעלה ויבא" אינו חוזר כיון שלא חיוב לאכול פת מחמת ראש חודש. אם אמר "יעלה ויבא" ולא אמר "רצה" חוזר על ברכת המזון ויאמר עוד הפעם "יעלה ויבא", דברכת המזון נתבטלה לגמרי (משנ"ב שם סי"ק כ"ט).

שכח "רצה" בשבת חנוכה והתחיל ברכה רביעית, חוזר על ברכת המזון ואומר עוד פעם "על הנסים" וכני"ל ("חיי אדם" כלל קני"ד ל"ט, שעה"צ שם סי"ק כ"א, ודלא כמג"א שם סי"ק י"ג, שסבר שאינו חוזר לומר "על הנסים" כיון שאין חובה להזכירו).

חנוכה למשיחא בב"א

כתב ה"מנחת חינוך" (מצי' ש"א) כשיבוא משיח במהרה בימינו, ויחזרו לקדש עפ"י ראייה, ממילא יהיה לנו ספיקא דיומא גם לענין חנוכה וידליקו חנוכה תשעה ימים, עיי' שם (ולכאורה ביום הראשון וביום התשיעי לא יברכו משום ספק ברכות להקל).

ויש להוסיף שכל זה בזמן ה"מנחת חינוך" שלא היו טלפונים מכל סוג שהוא ולא ידעו בחו"ל מה קורה בארץ ישראל, אבל בזמן הזה שכבר נתחדשו הכלים הללו, א"כ כשיבוא משיח יתכן שמיד ידעו בחו"ל מתי ראש חודש כסלו, וא"כ כבר לא יהיו ב' ימים טובים של גלויות כלל, ולא ט' ימי חנוכה (הגר"ש אלישיב זצ"ל בהערות למסכת ביצה ד'.).

ואע"פ שלענין לקבוע החודש צריך דווקא עדות של שני עדים שראו את הלבנה, אבל לאחר שקידשו ביי"ד את החודש מספיק גילוי מילתא בעלמא, וכמבואר במשנה (ראש השנה פרק ב') שהיו משיאין משואות של אש מהר להר כדי להודיע לגלויות שקידשו את החודש.

ויש חולקים שלא תקנו ספיקא דיומא בחנוכה, ובכל גוויי נוהגים חנוכה רק ח' ימים ("מרומי שדה" להנצי"ב ר"ה י"ח, עיי"ש הטעם).

זאת חנוכה (יום השמיני)

מקובל שיום אחרון נקרא "זאת חנוכה" משום שקוראים אז בתורה את סיום כל הנשיאים "זאת חנוכת המזבח".

אומרים בשם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, בכל ימי החנוכה אחה"צ אי אפשר ללמוד כל הסדר משום שמפסיקים להדלקת הנרות, אבל ביום אחרון שכבר אין הדלקה בערב לומדים סדר שלם, ולכן קוראים "זאת חנוכה", ר"ל זאת החנוכה האמיתית שאפשר לנצל את הזמן וללמוד ברכיפות בלי הפסק.